

1

L. TH. ARNSKOV:

FREDENS MÅL OG MIDLER

ÅRHUS

DE FORENEDE BOGTRYKKERIER

1933

FREDENS MÅL OG MIDLER

NOGLE HOVEDLINJER I DET
MELLEMFOLKELIGE FREDSARBEJDE

AF DOMMER L. TH. ARNSKOV

UDGIVET AF KVINDERNES INTERNATIONALE LIGA FOR FRED
OG FRIHED - DANSK AFDELING

ÅRHUS
DE FORENEDE BOGTRYKKERIER
1933

Forord.

De Kapitler, som er samlet i denne lille Bog, har før været offentliggjort i Artikelform i »Fred og Frihed«, men ønskes udgivet i Bogform til Brug ved Oplysningsarbejdet. I kortere summarisk Oversigt findes en Del af Materialet i Pjecen »Folkeforbundet som Værn for Freden«, der blev udgivet i Anledning af Folkeforbundets 10-års Beståen¹. At nyt materiale bringes bl. a. en Omtale at Grundtankerne i Immanuel Kants berømte Værk om den »evige Fred²«. I en Tid, hvor Freden må bryde sig Vej frem mod Tvivl og Uforstand, kan det være godt at lægge sig på Sinde, hvor klart Fredens Mål og Midler allerede i 1795 stod for Datidens største ånd.

Forfatteren³.

Vil Du Fred - da bered Freden.

I mange Kredse er der misvisende Forestillinger om Fredsbevægelsens Mål og Midler. Fredsvenner - således siges det - er Folk, der tror, at de med en Kongresbeslutning kan afskaffe Krig og indføre evig Fred, så stående Hære bliver overflødige, og det er nok at vise Flaget til Protest, hvis nogen uberettiget søger at trænge ind over Grænsen eller går Landets Rettigheder for nær! Da det i Livets Virkelighed ikke går slet så let, lyder der fra de samme Kredse jævnligt Hånsord imod Fredens Talsmænd. Disse »Pacifister« stemples som upraktiske Drømmere, der går og venter på Tusindårsrigets Komme, eller de betragtes som en Slags religiøse Sekterere med blødagtige Særmeninger, som hverken hører hjemme i det gode Selskab eller i Stater, der føler deres Ansvar som Medlemmer af det folkeretlige Samfund!

Imod Freden og for Krigen fremføres atter og atter de samme Grunde: Der har altid været Krig og vil derfor altid vedblive at være det. Freden sløver, mens Krigen styrker Karaktererne, øver Modet og skaber den sande Fædrelandskærlighed. Folk vil slås. Derfor er Tanken om Fred en skøn Drøm. I Stedet for at nedruste skal Staterne stadig ruste stærkere af al Magt. Det er den bedste Sikkerhed for Fred. Som det hedder på Latin: »Si vis pacem, para bellum«. Derfor: Vil du Fred, så vær rustet til Krig«.

Hvem der oprindeligt har fremsat den Lære, som den anførte og ofte citerede latinske Sætning er Udtryk for, lader sig næppe godtgøre, men Tanken er kendt fra den græsk-romerske Oldtid. Den findes bl. a. hos *Cornelius Nepos*⁴. («Pax parilur bello⁵»), hos *Statius*⁶ og *Dio Chrysostomos*⁷, og i Tidernes Løb har den utallige Gange været misbrugt til at få Folk m at ruste.

1 1930.

2 Seneste danske udgave: SNU 1990.

3 Født 3. December. 1878, cand. theol. 1904, cand. jur. 1911, var nogle år journalist, 1921 vicekonsul i New York, gjorde 1923-28 tjeneste i Udenrigsministeriets Pressebureau, 1929 dommer i Rudkøbing. Han har udgivet en række bøger om forskellige politiske og sociale emner; herunder »Folkeforbundet. Dets Organisation og Virksomhed i Hovedtræk« 1925.

4 Ca. 100 før Kristi - 27 før Kristi, romersk historiker.

5 Fred lig med krigsførelse.

6 45-96 Publius Papinius Statius, romersk digter.

7 Ca. 40-120, græsk taler, filosof og historiker.

I gamle Dage kunne der være nogen Mening i Teorien om at sikre Freden ved Rustninger. Så længe Krigen endnu kunne lokaliseres, og en enkelt Magt var stærk nok til at tage Kampen op med store Koalitioner (England under Fastlandsspærringen⁸, Rusland under Napoleon⁹), kunne der være nogen Sikkerhed i stærke Rustninger. Men efter Verdenskrigen¹⁰ burde alle kunne indse, at det er umuligt at skabe Sikkerhed gennem Rustninger, selvom de er nok så stærke.

Aldrig før i Historien har der været så store Krigsforberedelser som i de sidste Tiår forud for Verdenskrigen. De sikrede ikke Freden, men førte tværtimod m den største, afskyeligste og mest ødelæggede Krig, Verden endnu har set, og mange Slægtled må lide for det Tab af Menneskeliv og Spild af økonomiske Værdier, som blev en Følge af dette meningsløse Massebord. I vore Dage eksisterer den Stat ikke, som er stærk nok til at skabe national Sikkerhed ved militære Midler. Thi ingen kan rejse et militært Værn, der kan stilles op imod enhver tænkelig Koalition af fjendtlige Magter. Ville en Stat prøve derpå, blev det så dyrt, at Staten økonomisk gik til Grunde, før den fik Lejlighed m at forsvare sin Sikkerhed ved militære Midler.

Nu efter Verdenskrigen er der også ansete Militære, som er fordomsfri nok til at erkende, at Krigsforberedelserne ikke er det bedste Middel til at hindre Krig, men tværtimod fremskynder Krigen (Feltmarskal, Sir William Robertson¹¹ i sin kendte Tale i London den 8. November 1927). Derfor ser vi, at så mange Officerer, der før ikke havde Tillid til de fredelige Retsmidler, nu energisk støtter alle Bestræbelser for fredelig Bilæggelse af internationale Stridigheder. Og mens tidligere Generationer endnu kunne tale om Krigen som en naturlig Nødvendighed eller en religiøs Tilskikkelse, er der nu en stedse stigende offentlig Mening imod Krigen. Nu kræves den nationale Sikkerhed betrygget ad Rettens Vej, og derfor må det nu hedde: *Vil du Fred, da bered Freden!*

Blot en enkelt historisk Sammenligning er nok til at vise, at der i Løbet af et århundrede kan skabes en helt ny offentlig Mening om en Sag. Da den store tyske Filosof *Immanuel Kant* i 1795¹² udsendte sit berømte Skrift »Den evige Fred« om et *Fredsforbund* af frie Stater til Betyggelse af Freden, var det kun en enkelt Mands geniale Ide. Nu er Tanken ført ud i Livet i Folkeforbundet. Selv hans Krav om republikanske Forfatninger er i meget stor Udstrækning virkeliggjort med den ny Ordning efter Verdenskrigen, hvor så mange Troner og Fyrstehuse styrtede sammen og erstattedes med republikanske Forfatningsformer.

Tanken om et *Fredsforbund*, der ikke som en *Fredstraktat* blot skulle slutte en enkelt bestemt Krig, men forsøge at afskære alle Muligheder for Krige, er derfor nu ikke længer blot en skøn Drøm, men en levende Virkelighed. Vel er der endnu kun Begyndelsen til en fast Verdensorganisation.

8 Under Napoleonskrigene 1800-1807.

9 1812.

10 Frøste verdenskrig 1914-1918.

11 1860-1933.

12 1724-1804 tysk filosof. Perpetual Peace: A Philosophical Sketch
<http://www.fredsakademiet.dk/library/perpeace.htm>

Men Fredsprogrammet har sejret den Dag, det har vundet en overvejende og almindelig Tilslutning i alle Lande Verden over.

Og hvorledes man så end ser på Betydningen af Pariserpagten af 27. August 1928 om Krigens Banlysning (Kellogg-Pagten¹³), så er det en officiel Fredsmanifestation af stor moralsk Værdi for den offentlige Mening imod Krigen.

Lad os blot erindre, hvad der skete ved Fredspagten Underskrift: Repræsentanter for 15 Lande med en samlet Befolkning af ca. 500 Millioner mødtes og erklærede højtideligt i deres Regeringers Navn ved Traktatens Underskrift, at de fordømmer Tilflugt til Krig som Middel til Løsning af mellemfolkelige Stridigheder og giver Afkald på Krig som Redskab for deres nationale Politik, og de erklærer sig enige om, at Stridigheder, der måtte opstå imellem dem, ikke skal løses ved andet end fredelige Midler.

Traktaten blev undertegnet i det franske Udenrigsministeriums berømte »Ursak« (»salle d'horloge¹⁴«), den samme Sal, hvor de allierede Sejrherrer i Juli 1919 modtog Repræsentationen for de besejrede Centralmagter¹⁵, og mens det i 1919 var Sejrherrerne, der dikterede Fredsvilkårene¹⁶, kender den ny Traktat hverken Sejrherrer eller Besejrede, men kun Stater, der på lige Fod afsværges Krigen og påkalder Freden.

Dette fremhævede Udenrigsminister Briand¹⁷ med stor Virkning i sin Tale før Underskriften. Han sagde: »For første Gang i Historien undertegner vi nu en almindelig og absolut Traktat, som uden politiske Klausuler kun har til Formål at sikre Freden.

For første Gang bliver Krigen i Overværelse af hele Verden fordømt som et Middel for den nationale Politik, og det sker ved en højtidelig Pagt, som binder store Nationers Ære og ikke indeholder Forbehold.

Fra gamle Dage er Krigen blevet anset for en himmelsk Ret og en suveræn Rettighed. Nu endelig er Krigen bleyen berøvet det, der gjorde den farlig, sin Lovlighed«.

Briand sluttede sin Tale med at fremhæve det Håb, der nu var født, og sagde: »Det er for os en hellig Pligt i Fremtiden at gøre, hvad der er os muligt, og hvad der er nødvendigt, for at dette Håb ikke skal dø.

Freden er blevet proklameret. Det er allerede meget. Men vi må også organisere den. Fremtidens Spørgsmål må løses ad Rettens Vej, ikke med Vold.

Lad os i denne uforglemmelige Stund samles i en Tanke. Der er ikke en Nation til Stede her, som ikke i sidste Krig har udgydt sit Blod på Slagmarken. Jeg foreslår Dem, mine Herrer, at tilegne de Døde, alle de Døde i den sidste Krig, Pagten, som vi nu underskriver.« Briands Tale blev hilst med langvarigt og stærkt Bifald, og Dagen efter Underskriften blev der udsendt Indbydelse til alle de 43 Nationer, som ikke var

13 <http://www.fredsakademiet.dk/ordbog/bord/b77.htm>

14 <http://history.sandiego.edu/GEN/WW1Pics2/93335.jpg>

15 The League of Nations Fight <http://history.sandiego.edu/GEN/ww1/1919League2.html>

16 <http://www.fredsakademiet.dk/tid/1900/1919/tid196.htm#611>

17 1862.-1932, Socialistisk fransk udenrigsminister.

repræsenterede ved Underskriften, om også at tiltræde Fredspagten.

Blandt de Lykønskningstelegrammer, som sendtes til de 15 Signatormagter, var også et fra Danmark.

Den danske Regering, som ønskede til Lykke til Undertegnelsen af Fredspagten af 27. august 1928, talte i det danske Folks Navn, og der kan ikke være Tvivl om, at der står en dansk offentlig Mening bag denne Lykønskning. Når der alligevel endnu findes Tvivlere bag Fredsfronten også i Danmark, skyldes det, at de ikke har gjort sig selv klart, hvad der er Fredens Mål og Midler. Thi hvis de blot ville se Sagen i Historiens og Virkelighedens Lys, måtte de erkende, at Fredens *Mål* ikke er uklare Drømme, men meget vel tåler at ses i jordisk Lys, og at Fredens *Midler* ikke er svage og virkelighedsfjerne Håb, men netop har den Styrke, Folket selv tillægger dem, hverken mere eller mindre.

II.

Fredens Mål.

Det er Fredsbevægelsens Mål at afskaffe Krigen og henvise Stridigheder mellem Nationerne til Afgørelse ad fredelig Vej, men det forlanges ikke, at der straks fra en bestemt Dag og Time skal oprettes et Tusindårsrige med evig Fred, hvor Lammet kan græsse ved Løvens Side, og alle Sværd smeltes om til Plovjern. Evig Fred straks er heller ikke forudset af hin Profet i det gamle Testamente, der varslede en sådan Fredens Guldalder (Jesaias 2, 2-4). Freden er Målet, der skal tilstræbes, men ingen, der regner med Mennesker, vil påstå, at der i Forholdet mellem Nationer straks kan indføres paradisiske Tilstande, hvor der ikke findes Modsætninger, men hersker evig Fred.

Dette er jo heller ikke Tilfældet i de borgerlige Samfund. Tværtimod er der stadig Modsætninger og Stridigheder, og ingen finder det unaturligt, at der skal Domstole til at pleje Retten og Politimagt til at gennemføre den overfor dem, der ikke frivilligt bøjer sig for Retten, Hvoraf kommer det da, at Fredens Mål så ofte misforstås og stemples som et utopisk Program, der vel er smukt, men ikke lader sig gennemføre? I de fleste Tilfælde er Misforståelsen tilsigtet. Den, der ikke vil Fred, men Krig, må have et Påskud til at pynte på sine Hensigter. Men oprindeligt har historiske Forhold sikkert været medvirkende til, at Fredsbevægelsen fra først af blev karakteriseret som utopisk og sekterisk.

Et Par historiske Træk vil vise det.

De første Fredsforeninger stiftedes i 1815¹⁸, 20 år efter, at Kant havde forarget sin krigerske Samtid med det Fredsprogram, der blev offentliggjort i Skriftet »Den evige Fred« (»Zum ewigen Frieden¹⁹«), hvis Tanker få forstod, og som han var forberedt på, at mange ville misforstå. I et Forord tog han derfor - ved en »*clausula salvatoria*«, som han siger - udtrykkeligt Forbehold imod enhver onskabsfuld Udtydning af hans

18 <http://www.fredsakademiet.dk/ordbog/ford/f87.htm>

19 <http://philosophiebuch.de/ewfried.htm>

Program. Alligevel møder Fredens Modstandere stadigt op med »den evige Fred« som en Indvending mod Tankens Gennemførelse i det praktiske Liv. Dels derfor, dels fordi Kants Skrift er et af Fredsbevægelsens store menneskelige Dokumenter, skal hans Fredsprogram af 1795 her kort gengives efter hans »Sämmtliche Werke²⁰«, Kleine anthropologische-prachtliche Schriften, 1838. XII, S, 229-291).

Kant opstiller 6 Præliminærartikler til en evig Fred mellem Staterne, og ligesom Moselovens Bud er Kants Artikler formulerede som Forbudslove.

De lyder således:

1. Ingen Fredsslutning skal anerkendes som sådan, hvis den indeholder hemmelige Forbehold, der kan give Stof til en ny Krig.
2. Ingen selvstændig bestående Stat - stor eller lille er her ligegyldigt - skal kunne erhverves af en anden Stat ved Arv, Bytte, Køb eller Gave.
3. Stående Hære skal med Tiden ganske ophøre.
4. Ingen Statsgæld skal kunne stiftes til Anliggender udenfor Staten. (»Es sollen keine Statsschulden in Beziehung auf aussere Statshändel gemacht werden.«)
5. Ingen Stat skal med Magt indblande sig i en anden Stats Forfatning og Regeringsforhold.
6. Ingen Stat, der er i Krig med en anden, skal tillade sig at gøre Brug af sådanne Fjendtligheder, som vil umuliggøre den gensidige Tillid i en fremtidig Fred, såsom at underkøbe Banditter og Giftblandere, at bryde Kapitulationer, anstifte Forræderi o. s. v. i den bekrigede Stat«.

Efter disse Præliminærartikler følger i Bogens andet Afsnit nogle »Definitiv-Artikler til evig Fred mellem Staterne«, hvori han »definerer« de Hovedgrundsætninger, som skal følges. Han opstiller 3 sådanne Artikler, og de formuleres således:

1. Den borgerlige Forfatning skal i alle Stater være republikansk.
2. Folkeretten skal grundes på en Føderation af frie Stater.
3. Den Ret, der tilkommer os som Verdensborgere, skal begrænses til · Betingelserne for den almindelige Hospitalitet (Wirthbarkeit) J: Rettighederne for Fremmede, der opholder sig i et andet Land end deres Hjemland.

Det Fredsforbund, som skal bygges efter disse Grundsætninger, skal være et Folkeforbund, men Kant forlanger ikke den evige Fred gennemført straks. Han tænker sig Folkeforbundet oprettet på den Måde, at et stort og oplyst Folk danner en Republik, der bliver Midtpunktet i Staternes føderative Forening. Først når Staterne i Frihedens

²⁰ Se også: Arthur Warda: Die Druckschriften Immanuel Kants (bis zum Jahre 1838).
<http://www.philosophiebuch.de/warda.htm>

Interesse har kunnet bekvemme sig til at underkaste sig Tvang, kan der dannes en Folkestat, der til sidst skal indbefatte alle Folkeslægter. Den evige Fred - siger Kant i Slutningen af sin Bog - er ikke en tom Idé, men en *Opgave, som løst lidt efter lidt stadig kommer nærmere Målet, fordi de Tidsperioder, hvori lige Fremskridt sker, forhåbentlig stadig bliver kortere.*

Kants Skrift om den evige Fred fik epokegørende Betydning for sin Tid. Som anført udkom det i 1795 lige efter Afslutningen af Freden i Basel²¹, der havde Betydning for Konsolideringen af den franske Revolutions første Stadium, og som en Mindelse om Revolutionstidens store Program møder man atter og atter Ordene »Frihed« og »Lighed« i Bogens Betragtninger. Skriftet blev straks oversat på mange Sprog. Allerede året efter, i 1796, udkom der således en dansk Gengivelse: »Den evige Fred«, Tyge Rotthes Minde helliget, men iøvrigt anonymt.

Tilbøjeligheden til at stemple Fredssagen som en lille sekterisk Bevægelse står dernæst i Forbindelse med de historiske forhold ved de første Fredsforeningers Dannelse.

Bevægelsen opstod i de engelsk-talende Lande, Storbritannien og Nordamerika, og det var fra først af særligt Kvækerne, der af religiøse Grunde sluttede sig dertil. I Modsætning til mange andre af Kirkens Folk, er Kvækerne fremdeles trofaste Fredsvenner.

Fredssagen er imidlertid forlængst ophørt med at være særligt knyttet til en religiøs Retning. Fredssagen står i vore Dage på almindelig folkelig neutral Grund, og den henvender sig ikke til nogen bestemt religiøs eller politisk Retning, men til alle, der vil fremme Fred ved Ret og ikke ved Krigens Magt.

Den danske Fredsbevægelses Historie er et af Beviserne derpå. Der fandtes her i Landet først en almindelig folkelig Fredsforening som tilsvarende Foreninger i andre Lande, men efter Oprettelsen af Folkeforbundet - der er en officiel, neutral Organisation - er Foreningen her som i flere andre Lande omdannet til »Dansk Freds- og Folkeforbundsforening«, der som Medlem af den almindelige Folkeforbundsunion støtter Folkeforbundets Arbejde far en mellemfolkelig Retsordning, hvor Staternes Stridigheder afgøres ad Rettens Vej.

Efter Verdenskrigen har Kvinderne i særlig Grad gjort en Indsats i Fredsbevægelsen, og Kvindens Deltagelse i Arbejdet for Fredssagen - netop som Kvinder uden Hensyn til partipolitisk eller religiøs Anskuelse - er et nyt og særligt talende Bevis på Fredssagens upartiske Formål.

Før Verdenskrigen var det Mændene, som førte an i Fredssagen. Kvinderne holdt sig tilbage her som andre Steder i det offentlige Liv. Paulus (1. Kor. 14, 34) havde jo anvist dem Plads blandt de tavse Tilhørere. »Kvinderne skal tie i Forsamling:erne«, sagde Apostlen, og dette Apostelord blev af mange fortolket således, at Kvinderne ikke måtte deltage i det offentlige Liv, men skulle sidde hjemme og røre i Gryden og dreje Rokken, eller som Holberg udlægger det på Dansk: »Kvinden skal tage Vare på sin

²¹ Franske fredstraktater med hhv. Preussen, Spanien og Hessen-Kassel. Frankrig anerkendes efter de franske revolutionskrige af Preussen som en europæisk stormagt.

Rok og Ten og ikke bemænge sig med Sager, som Naturen har skabt for Mændene« (Jean de France 2, 3)²².

Nu er alt dette forandret. I de fleste kultiverede Lande betragtes Deltagelsen i det offentlige Liv nu som en Menneskerettighed, og ud fra dette Synspunkt kan der ikke nægtes aver Halvdelen af Menneskeheden Adgang til at være medbestemmende i offentlige Sager.

Verdenskrigen åbnede Kvindernes øjne for Krigens Råhed og Fredens Nødvendighed. De så, at de ikke kunne nøjes med at skrive under på Fredsadresser, men måtte optage et Arbejde for Kampen mod Krig, og ud fra denne Erkendelse er »Kvindernes internationale Liga for Fred og Frihed« dannet.

Foruden disse to Fredsorganisationer af mere almindelig Karakter er der forskellige andre Foreninger, som tager Sigte på særlige Kredse eller arbejder under særlige Former, bl. a. »Danske Studerendes Folkeforbundsunion«, »Kristeligt Fredsforbund«, »Aldrig mere Krig«-Forbundet og »Verdenskrigens Veteraner«. De fleste af Foreningerne er organiserede internationalt med nationale Afdelinger i en Række Lande.

Mens de Midler og Veje, der benyttes i de forskellige Fredsorganisationer ofte afviger fra hverandre, er det almindelige *Mål* i det væsentlige det samme i alle Foreninger: Krigens Afskaffelse og Gennemførelse af en international Retsordning til at afgøre Stridigheder mellem Nationer, som det sker i det borgerlige Samfund i de enkelte Stater.

Eksempelvis skal det anføres, hvorledes Formålet er angivet i de to. største danske Fredsorganisationer.

I Vedtægterne for »Dansk Fred- og Folkeforbundsforening« er det fastslået, at Formålet er »at medvirke til Gennemførelse af en mellemfolkelig Retsordning til Afskaffelse af Krig«, og for at angive, hvad der skal tilstræbes, indtil dette Mål kan nås, tilføjes det: »Indtil dette er nået, søges fastslået, at Danmark ikke vil deltage i Krig«. Selv her i Frode Fredegods Fædreland har Fredsforeningen altså ikke krævet evig Fred straks, som Madstanderne undertiden påstår for at få Lejlighed til at stemple Fredsbewægelsen som en Utopi.

Formålet for *Kvindernes Fredsliga* er »at støtte Bestræbelserne til Fremme af Fred og mellemfolkelig Forståelse«, og i Vedtægternes »Arbejdsprogram« er dette Formål nærmere betegnet som »at fremme Arbejdet for en retfærdig Fred mellem Nationer, Racer og Klasser«.

Og et Fredsformål, der kræver *Fred ved Ret* i Stedet for ved Krig, har nu i Virkeligheden vundet almindelig Tilslutning.

Der er ingen, som længere vil farsvare den rene Erobringskrig eller en Angrebskrig som Redskab for nationale Formål. Kun en Forsvarskrig anses for tilladelig, men til Gengæld bliver enhver Krig ganske vist ofte af Fredsmodstanderne betegnet som For-

²² http://www.adl.dk/adl_pub/vaerker/cv/e_vaerk/e_vaerk.xsql?ff_id=5&id=1559&hist=J&nnoc=

svarskrig: Krænkelser af berettigede Interesser kan altid konstateres, enten hvor noget er sket, eller hvor noget formodes at ville ske!

Officiel Anerkendelse har de private Fredsorganisationers Formål nu vundet ved Folkeforbundets Oprettelse. Det Formål, som opstilles i Indledningen til Folkeforbundspagten, er i Virkeligheden det samme som de private Organisationer arbejder for og længe havde arbejdet for før Folkeforbundets Oprettelse. Men Folkeforbundet betyder et Fremskridt på to Punkter:

- 1) Det er en fast Fredsorganisation af Staterne selv og ikke blot private Personer, og
- 2) der er anvist Tvangsfuldbyrdelsesmidler (økonomisk Boykot, militære Magtmidler o. s. v.), som ikke står til de private Foreningers Rådighed.

Så langt fra at være en fjern og uvirkelig Drøm har Fredsbevægelsen altså nået at blive anerkendt af den offentlige Mening som et Mål, alle kan billige. Hvor der endnu er Tvivl, gælder det derfor ikke Målet, men Muligheden af at gennemføre disse Tanker i praktisk Politik mellem Nationerne.

III.

Fredens Midler.

Hvilke fredelige Midler er der til Udjævning af de Modsætninger, der findes, og Bilæggelse af de Stridigheder, der kan opstå mellem Nationerne? Thi at mellemfolkelige Modsætninger, Stridigheder og Konflikter kan opstå også mellem ellers fredeligt sindede Nationer, benægtes ikke af nogen Fredsven, der tager Forholdene, som de er, og ikke drømmer sig udenfor Virkelighedens Verden. Fredsvennerne forlanger kun, at mellemfolkelige Spørgsmål skal løses på *anden Måde* end ved Krig, og at Krigen ikke længere skal være et lovligt Middel til Afgørelse af Stridigheder mellem Folkene, således som det hidtil har været efter gældende Folkeret - også efter Folkeforbundspagten. Først ved Kellogg-Pagten er der nu endelig gjort en Begyndelse til at gøre Krigen ulovlig, et Krav, som atter og atter er fremholdt af Kvindernes internationale Fredsliga, og som anføres i Arbejdsprogrammets Vedtægters § 1, B. 2, hvori det forlanges, at Krigen skal gøres ulovlig og i Stedet for indføres en Ordning, der sikrer, at Stridigheder afgøres ved Mægling, Voldgift eller andre fredelige Afgørelsesmidler.

De fredelige Midler, der anvises til Bilæggelse af mellemfolkelige Stridigheder i Stedet for Krig, er noget forskellige i de forskellige Organisationer indenfor Fredsbevægelsen, Nogle Foreninger forpligter Medlemmerne til at nægte at gå i Krig eller overhovedet at være Soldater. Andre nøjes med at forlange Afskaffelse af den tvungne Værnepligt - ad sædvanlig parlamentarisk Vej. Alle Fredsvenner er imidlertid enige om tre Fremgangsmåder til Forebyggelse af Krig, og disse må derfor betegnes som de vigtigste fredelige Midler: *Retsafgørelse*, Samarbejde og Oplysning - Retsafgørelse overfor opståede Stridigheder (det retshåndhævende Middel), Samarbejde til Forebyggelse af Stridigheds Opståen (det *forebyggende* Middel) og Oplysning om mellemfolkelige Forhold og om Betydningen af fredelig Bilæggelse af Stridigheder (det *op-*

dragende Middel).

Efter Folkeforbundets Oprettelse har det nuværende Slægtled fået en særlig Opfordring til at lægge Vægt på de fredelige Midler. Thi med Folkeforbundet som officielt Organ for Staterne er der skabt Muligheder for Brugen af de fredelige Midler, som Fortiden ikke kendte, hvorfor Fredsmålene ofte fortonede sig i usikre Horisonter. Endnu *Kant*, der ellers var så langt forud for sin Tid, måtte erkende Krigen som »det sørgelige Nødmiddel til at hævde Retten ved Magt i Naturtilstanden, hvor der ikke findes nogen Domstol, so-m kunne afsige retskraftige Domme«. (»Zum ewigen Frieden«, *Sammtliche Werke*, Udgave 1838, S. 236). I Forordet til Bogen siger han også med en vis Ironi, at han ganske må henstille, om den satyriske Indskrift »Den evige Frede«, der fandtes på en hollandsk Gæstgivers Skilt, hvorpå der var malet en Kirkegård, og som han har valgt til Titel for Bogen, gælder *Menneskene* i det hele eller særligt Statsoverhovederne, som aldrig kan blive mætte af Krigen, eller måske kun gælder Filsofferne, som drømmer hin søde Drøm. (*Werke*, S. 231).

Siden Kants Tid er der sket en betydelig Udvikling i Brugen af fredelige Midler: diplomatiske Forhandlinger, Mægling og Voldgift, og med Oprettelsen af Folkeforbundet og den faste mellemfolkelige Domstol er der skabt et sådant Grundlag for fredelig Bilæggelse af mellemfolkelige Stridigheder, at Fredskravet nu med Virkning kan rettes til Menneskene i det hele, og det er ikke længere nødvendigt, som Kant gjorde, at henstille, om det blot skal rettes til Statsoverhoveder eller Filosofer.

I følgende 3 Underafsnit skal gives en kort Fremstilling af de fredelige Midler: Retsafgørelse, Samarbejde og Oplysning. Det Omfang, hvori disse Midler anvendes, er tillige Udtryk for de opnåede Resultater.

Idet der om Folkeforbundets Arbejde iøvrigt henvises til den af Kvindernes Fredsliga udgivne Oversigt over de første 10 år (L. Th. Arnskov: *Folkeforbundet og Freden* - 1930), skal det her lige fastslås, at dette Arbejde viser, at der allerede nu i meget vid Udstrækning er skabt et *fast Grundlag* for fredelig Bilæggelse af mellemfolkelige Stridigheder, og at der blandt adskillige Stater er *fredlyste Områder*, hvor der ikke er Mulighed for, at en Strid på lovlig Måde kan blive henvist til Afgørelse ved, Krig, idet der for alle Tilfælde mellem de pågældende Stater forud ad traktatmæssig Vej er draget Omsorg for, at Afgørelse kan ske ved fredelige Retsmidler.

Retsafgørelser mellem Folkene.

Allerede før Folkeforbundets Oprettelse var' der gjort et stort Arbejde for Gennemførelse af en mellemfolkelig Retsordning til Afskaffelse af Krig. Navnlig Udviklingen af den internationale Voldgift betegnedes i årene forud for Verdenskrigen et stort Fremskridt indenfor Folkeretten.

Endnu i det 18. århundrede var der vel, forholdsvis få Voldgiftssager mellem Staterne. Derimod blev adskillige Sager afgjorte ved *Mægling*. De 18. århundrede er derfor ofte blevet betegnet som Mæglingens århundrede. I det 19. århundrede blev *Voldgiften* mere almindelig. I Tiden før den første store Fredskonference i Haag, 1899, har i den nyere Tid særlig to Begivenheder haft Betydning for Staternes Voldgiftspolitik:

Voldgiftstraktaten af 19. November 1794 mellem Nordamerikas Forenede Stater og Storbritannien - efter den amerikanske Forhandlers Navn almindeligvis kaldet »Jay-Traktaten²³« -, og der såkaldte Alabamasag mellem de samme Parter om, hvorvidt Amerika havde Krav på Erstatning, fordi Storbritannien under den amerikanske Borgerkrig (1861) ikke havde forhindret, at der i britiske Havne blev udrustet Skibe - bl. a. »Alabama« -, der deltog i Krigen på Sydstaternes Side.

Ved Jay-Traktaten blev Spørgsmålet om den canadisk-amerikanske Grænse og forskellige andre Forhold henvist til Voldgift. Sagerne blev løste, og den lange Grænse mellem Canada og Nordamerika har siden ligget åben, uden at det har været nødvendigt at sikre den med Fæstninger, Kanoner og Krig.

Som Symbol på det fredelige Forhold er der på Grænsen opstillet et Fredsmonument, der henviser til den over 100-årige Fredstilstand.

Alabamasagen er navnlig bemærkelsesværdig som det første Eksempel i nyere Tid på obligatorisk Voldgift mellem store Nationer om betydelige økonomiske Interesser, og derfor betragtes den som et Vendepunkt i Voldgiftens Historie, hvor der hidtil væsentligt var anvendt Voldgift i mindre betydelige Stridigheder. Om Alabamasagen blev der mellem Nordamerika og Storbritannien afsluttet en Voldgiftstraktat af 8. Maj 1871, og den internationale Voldgiftsdomstol, som blev nedsat til Sagens Pådømmelse, afsagde den 14. September 1872 en Kendelse, hvorefter Storbritannien dømtes til at udrede en Erstatning på 15 Millioner Dollars, fordi det havde tålt, at der indenfor britisk Område udrustedes Skibe til Brug for en krigsførende Magt. Det er opgjort, at der i Tiden fra 1794 (Jay-Traktaten) til 1900 er afgjort 177 Sager ved Voldgift og fra 1900 til 1914 yderligere 30, deraf 14 af den ældre Haagdomstol. Efter Afholdelsen af den første Haagkonference og Oprettelsen af den ældre Haagdomstol (Konventionen af 1899) blev der i Tiden indtil Verdenskrigens Udbrud i 1914 til denne Domstol henvist 17 Sager, hvoraf den første var en Sag fra 1902 mellem De forenede Stater og Mexico om nogle religiøse Fonds i Californien. Fra Verdenskrigens Udbrud og til Udgangen af 1928 har den ældre Haagdomstol kun behandlet 2 Sager, idet der nu også var Adgang til at henvise Sagerne til den nye faste Haagdomstol.

For Voldgiftsbevægelsen betegner Haagkonferencen af 1899 en ny Epoke ved Afslutningen af Konventionen af 29. Juli 1899 om fredelig Bilæggelse af internationale Stridigheder. Der gives i Konventionen en Række Regler om Mægling, upartiske Undersøgelseskommissioner, om international Voldgift og om Oprettelse af en stående Voldgiftsdomstol. Denne er imidlertid ikke en fast Domstol i egentlig Forstand, idet den kun består af en Liste over Personer - indtil 4 fra hver f Stat -, som er egnede og villige til at lade sig vælge til Voldgiftsdommere i muligt oW stående Sager, der af de stridende Parter ønskes afgjorte ved Voldgift.

23 En række specielt handelspolitiske traktater mellem USA og England indgået mellem 1795 og 1803 som afsluttede den amerikanske revolutionskrig, frigørelsen fra Storbritannien. Traktatens originaltitel er: Treaty of Amity Commerce and Navigation, between His Britannick Majesty; and The United States of America, by Their President, with the advice and consent of Their Senate.

<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/diplomacy/britain/jaymenu.htm>

På den anden Fredskonference i Haag, 1907, blev Konventionen af 1899 ændret en Del, men lige så lidt som i 1899 lykkedes det i 1907 at opnå Enighed om Indførelse af tvungen Voldgift. Staterne måtte i 1907 nøjes med at vedtage et »Ønskemål« om at få denne Sag ordnet på den næste Fredskonference i Håg, der var påtænkt afholdt i 1915, man blev forhindret ved Verdenskrigens Udbrud:

Det er opgjort, at der i Tiden mellem første og anden Hågerkonference, 1899-1907, alene mellem europæiske Stater blev undertegnet 47 Voldgiftstraktater, hvoraf de 40 blev ratificerede (godkendte), og særlig Betydning havde det, at nogle af Traktaterne var indgået mellem Stormagter, som før havde været utilbøjelige til at antage almindelig Voldgift, men ville nøjes med at vedtage det i hvert enkelt foreliggende Tilfælde. De første af den Slags Traktater var de Voldgiftstraktater, som Frankrig i 1903 afsluttede med Storbritannien og Italien. I disse Traktater var alle *retlige* Stridigheder henviste til Voldgift, for så vidt Sagen ikke berørte Parternes Uafhængighed, Ære og Livsinteresser.

Ved Verdenskrigens Udbrud var der i det hele 139 Voldgiftstraktater i Kraft foruden 154 særlige Voldgiftsklausuler i andre Traktater. Men den store Mangel ved disse Traktater bestod i, at de fleste Traktater fulgte det Forbillede, der var givet i den fransk-engelske Traktat af 1903 og *undtog* fra Voldgift alle Stridigheder, der gjaldt Staternes Uafhængighed, Ære og Livsinteresser, og da Parterne selv afgjorde, hvad der kom ind under disse Undtagelser, kunne Traktaterne ikke hindre en lovlig Krig, når en Stat ville Krig.

Blandt Voldgiftstraktaterne før Verdenskrigen var der kun 34, som ubetinget henviste alle Spørgsmål til Voldgift, og Danmark var den første Stat, der afsluttede en sådan ubetinget Voldgiftstraktat, nemlig Traktat af 12. Februar 1904 mellem Danmark og Holland.

For Udviklingen af den mellemfolkelige Retsordning betegner Oprettelsen af Folkeforbundet og den ny faste mellemfolkelige Domstol det største Fremskridt, der endnu er gjort i Verdenshistorien. For første Gang foreligger der nu faste og almindelige internationale Organer, der er beregnet på at omfatte alle Verdens Stater og alle Sager, som ikke er henviste til særlig Behandling. Der er vel endnu ikke tilvejebragt en fuldstændig international Retsordning, men der er skabt en værdifuld Begyndelse til Gennemførelse af selvstændige Organer for den retstiftende, udøvende og dømmende Myndighed (Rådet, Forsamlingen og den faste mellemfolkelige Domstol), svarende til Retsforfatningerne indenfor de enkelte Stater, hvor Selvtægt og anden privat Retsåndhævelse forlængst 'er afskaffet i civiliserede Stater.

Som Led i Rækken af de fredelige Afgørelsesmidler, der står til Staternes Rådighed, er Folkeforbundspagten at betragte Som en almindelig *Forligs- og Voldgiftstraktat* mellem de Stater, der er Medlemmer af Forbundet - ganske svarende til de særlige Voldgiftstraktater) der er afsluttet mellem to eller flere Stater enkeltvis.

Pagten betyder dog ikke Indførelse af tvungen Voldgift. Thi i Følge Pagten kan der endnu under visse Omstændigheder føres »lovlige« Krige. Men Fredsforbundets Medlemmer er forpligtede til i Stridigheder, som kan føre til et Brud, ikke at gribe til Krig,

før de har gjort et alvorligt Forsøg på at løse Striden ad fredelig Vej, ved Voldgift eller Undersøgelse af Rådet, og hvis det ikke lykkes at vinde Parterne for en fredelig Afgørelse, må de yderligere i intet Tilfælde gribe til Krig, før 3 Måneder er forløbet efter Afgivelse af Voldgiftskendelsen eller Rådets Beretning, og overfor den Part, der retter sig efter en enstemmig Rådsafgørelse, må den anden Part Overhovedet ikke føre Krig.

Efter Pagten er det iøvrigt ordnet således, at alle Stridigheder af politisk Karakter (*interessestridigheder*) skal behandles af Folkeforbundets Råd som fast Mæglings- og Forligsorgan, medens Stridigheder af juridisk Art (*Retsstridigheder*), som ikke lader sig ordne ad sædvanlig diplomatisk Vej, og som egner sig til at underkastes Voldgift, skal henvises til Afgørelse ved den nye faste mellemfolkelige Domstol eller enhver retsafgørende Myndighed eller Domstol, som Parterne kan enes om i det enkelte Tilfælde, eller hvorom der i Forvejen er truffet Overenskomst i. særlig Traktat.

For de juridiske Stridigheder, der i Almindelighed anses for egnede til Voldgift eller retlig Afgørelse, er det efter Oprettelsen af den faste mellemfolkelige Domstol endvidere ordnet således, at Staterne ved at tiltræde den såkaldte valgfri Bestemmelse. (Statut af 13. December 1920, Art. 36) forpligter sig til Voldgift uden yderligere særlig Overenskomst, og Tiltrædelsen af denne Bestemmelse er altså i Virkeligheden det samme som Afslutning af en Traktat om *tvungen Voldgift* i de nærmere angivne Sager, nemlig Retstvister, der angår Fortolkningen af en Traktat, ethvert Spørgsmål om mellemfolkelig Ret, Brud på en mellemfolkelig Forpligtelse og Erstatning derfor.

Som det ses, er Formuleringen af denne valgfri Bestemmelse om juridiske Sager så vidtrækkende, at den vil kunne omfatte en meget stor Del af den mellemfolkelige Ret.

Den valgfri Bestemmelse var indtil Maj 1933 tiltrådt (ratificeret) af 40 Stater, deriblandt de nordiske Stater, og undertegnet, men ikke ratificeret, af yderligere 7 Stater.

Der er således derved skabt en mellemfolkelig Retsordning af vidt Omfang, idet der for Stridigheder, som opstår mellem en meget væsentlig Del af alle Verdens Stater, nu foreligger et rent Retsgrundlag, som strækker langt videre, end nogen kunne vente ved Folkeforbundets Oprettelse.

For alle andre Sager end dem, der omfattes af den valgfri Bestemmelse, er der ved Oprettelsen af den ny faste Domstol Hjemmel til Afgørelse på et virkeligt Retsgrundlag. Thi i Følge Statuten udstrækker Domstolens Myndighedsområde sig til alle Sager, som Parterne forelægger den i hvert enkelt Tilfælde, og til alle de Tilfælde, hvorom det særligt er foreskrevet i gældende Traktater og Konventioner.

I de forløbne år har der været en Række Tilfælde, hvor Parterne (Stater) uden forudgående Traktat, men ved særlig Overenskomst er enedes om at henvise et Strids-spørgsmål til Domstolens Afgørelse. Eksempelvis skal anføres: Striden mellem Grækenland og Bulgarien om Fortolkningen af Neuilly-Traktaten (1924), Sagen mellem Frankrig og Tyrkiet om Oversejling af en tyrkisk Damper, hvorved flere Mennesker gik tabt, (»Lotus«-Sagen, 1926), Sagen mellem Frankrig og Brasilien om Betaling i Guld af brasilianske Lån i Frankrig (1928) og Sag mellem Frankrig og Jugoslavien om forskellige serbiske Lån (1928).

Rækken af nye Traktater og Konventioner, hvori der er givet den ny faste mellemfolkelige Domstol Myndighed til at afgøre opståede Stridigheder, er så omfattende, at det i Virkeligheden allerede nu kan fastslås, at der et i Færd med at fæstne sig en international Praksis for, at Voldgift og Retsafgørelse og ikke Krig skal være Reglen for Behandling af mellemfolkelige Sager.

Indenfor Traktaterne efter Verdenskrigen kan der skelnes. mellem følgende Hovedkategorier af Traktater, hvori der er givet den ny Domstol Myndighed til at afgøre opståede Stridigheder:

A. *Fredstraktaterne* mellem de Allierede og henholdsvis Tyskland (Versailles-traktaten), Østrig (Saint-Germaintraktaten), Bulgarien (Neuilly-Traktaten), Ungarn (Trianon-Traktaten) og Tyrkiet (Lausanne-Traktaten).

B. Mindretalstraktaterne (16 ialt) om Beskyttelse af de nationale, religiøse. og sproglige Mindretal. Fra 1921 til 1929 modtog Folkeforbundet ca. 300 Klager fra nationale Mindretal. Før Verdenskrigen udgjorde disse i Europa ca. 60 Millioner, efter Verdenskrigen anslås de til ca. 20 Millioner.

C. Bestemmelserne om de *Mandater* for de tidligere tyske og tyrkiske Kolonier, som i Henhold til Folkeforbundspagtens Art. 22 er betroet forskellige Medlemmer af Folkeforbundet.

D. Almindelige *upolitiske* Traktater, hvoriblandt kan nævnes Traktaterne om følgende Forhold: Luftfart (Paris, 16. Oktober 1919), Transitfrihed (Barcelona, 20. April 1921), sejlbare Floder af international Interesse (Barcelona, 20. April 1921), Modarbejdelse af utugtige Skrifter (Geneve, 12. September 1923), Simplificering af Toldformaliteter (Geneve 3. November 1923), Reglement for internationale Jernveje (Geneve, 9. December 1923), og for Havne af international Betydning (Geneve, 9. December 1923), Overførelse af elektrisk og hydraulisk Kraft (Geneve, 9. December. 1923). Opium (Geneve, 19. Februar. 1925), Kontrol med international Handel med Våben og Ammunition (Geneve, 17. Juni 1925), Slaveri {Geneve, 25. September. 1926), International Hjælpeunion (Geneve, 12. Juli 1927), Afskaffelse af Import- og Eksportforbud (Geneve, 8. November 1927).

E. Stridsspørgsmål om Fortolkningen af de *sociale* Overenskomster, der er vedtaget på de forskellige Arbejdskonferencer (Versailles-Traktaten, Art. 423 og tilsvarende Artikler i de andre Fredstraktater).

F. Politiske Traktater om Afslutning af almindelige Alliancer, Handel, Søfart osv. Af disse Traktater fandtes der efter en Opgørelse fra Maj 1928 ialt 64" der vedrørte 36 Magter, men Tallet er nu større, idet Traktater af denne Art er i stadig Vækst.

G. Traktater om *Voldgift og Forligsmægling*. Efter en Opgørelse fra April 1928 var der fra Tiden 26. Marts 1920 til 26. April 1928 af denne Art afsluttet 73 Overenskomster, der vedrørte 32 Stater, men også disse Traktater forøges stadigt betydeligt.

Alt i alt er der i Tiden fra 28. Juni 1919 (Fredstraktaternes Afslutning) til 16. Maj 1928 afsluttet 250 internationale Overenskomster med Bestemmelse om, at den ny faste Domstol har Domsmyndighed i opstående Stridigheder. Fra Domstolens Oprettelse i 1922 til Maj 1933 har den ny Domstol afsagt Domme og afgivet Responsa (rådgivende Udtalelser) i 53 Sager, og Domstolens Arbejde og dermed dens Betydning for Udviklingen af den internationale Ret er i stadig og fortsat Vækst. Uden en sådan upartisk Domstol til at afgøre vanskelige mellemfolkelige Stridigheder, ville Krige og Krigsfare i mange Tilfælde blive Følgen af opståede Modsætninger. Thi så sikkert som Domstolen har godtgjort, at mellemfolkelige Sager kan løses ved fredelige Afgørelsesmidler, så sikkert er det, at mange af de Sager, Domstolen har behandlet i de forløbne år, er af den Art, at de før altid kunne have givet Anledning til Krig for de Stater, der ville Krig.

Mod at henvise internationale Stridigheder til Retsafgørelse i Stedet for Krig indvendes det ofte, at der savnes *Magtmidler* til at få de modvillige til at bøje sig for Retten.

Men Erfaringen viser, at denne Indvending ikke er meget værd. For det første har det hidtil vist sig, at Parterne i Reglen loyalt bøjer sig for den trufne Afgørelse, og for det andet har Pagten anvist endog meget virkningsfulde Tvangsfuldbyrdelsesmidler («Sanktioner») til at få genstridige Stater til at opgive en Modstand mod den Afgørelse, der anses for Lov og Ret mellem Folkene: Økonomisk Boykot (Afspærring), Militærtvang og Appel til den offentlige Mening, jfr, Pagtens Artikler 15-16⁽²⁴⁾.

Den stærke Udvikling af den mellemfolkelige Retsordning, som har været en af Følgerne af Folkeforbundets Oprettelse, men som den store Offentlighed endnu ikke er blevet klar over, er navnlig ejendommelig derved, at *Retsområdet stadig* bliver større og større: De ubetingede Voldgiftstraktater, der omfatter både retslige og politiske Stridigheder, er i stadig Vækst. Flere og flere Stormagter, der før var Modstandere af Voldgift (Tyskland f. Eks.), vindes nu for Tanken. Og blandt Staterne er der en voksende Tilbøjelighed til at henvise Stridigheder til Afgørelse ved fredelige Retsmidler, selvom der ikke foreligger nogen som helst traktatmæssig Forpligtelse dertil.

Allerede før Krigen blev *banlyst* ved en Verdenstraktat af almindelig Karakter (Pariserpagten af 27. August 1928), var adskillige Områder af Kloden blevet *fredlyste* ved særlige Traktater mellem Stater, hvis fælles Interesser på naturlig Vis opfordrede dem til at gå Fredens Vej i deres indbyrdes Stridigheder: Den 28. April 1890 blev for hele det amerikanske Kontinent fra Nord til Syd afsluttet en panamerikansk Voldgiftstraktat, hvorefter Stridigheder mellem amerikanske Stater skulle afgøres ved Voldgift, og særlige panamerikanske Konferencer til Fremme af Retsudviklingen mellem de amerikanske Stater holdes til Stadighed jævnsides med de almindelige Verdenskonferencer og i Tilslutning til Folkeforbundets Virksomhed.

Ved »Locarno-Aftalerne« af 16. Oktober 1925 blev det for store Dele af *Mellemeuropa* (Frankrig, Belgien, Tyskland, Polen og Czekoslovakiet) gjort meget vanskeligt at komme til en »lovlig« Krig, idet de nævnte Staters Regeringer sammen med Regerin-

24 En nærmere Udvikling af Folkeforbundets *Magtmidler* findes i Pjecen »Folkeforbundet og Freden« af L. Th. Arnskov.

gerne for Storbritannien og Italien ved en Række Traktater forpligtede sig til »at søge at opnå Enighed om Midlerne til at bevare deres respektive Nationer for Krigens Svøbe« og »at tilvejebringe en fredelig Ordning af Stridigheder af enhver Art, som måtte opstå mellem nogen af dem« (jfr. Slutningsalden af 16. Oktober 1925).

Tyskland, der før Verdenskrigen var en Modstander af Voldgift, har nu foruden Locarno-Traktaterne sluttet særlige Voldgiftstraktater med sine Nabostater (Danmark, Sverige, Finland, Schweiz og Polen).

Schweiz har ligeledes omgivet sig med et Net af Voldgiftstraktater ikke blot med alle sine Naboer (Tyskland, Italien, Østrig og Frankrig), men også med en Række andre Stater.

Endelig er der for *de nordiske Stater* ved de nye Forligs- og Voldgiftstraktater mellem henholdsvis Danmark, Norge, Sverige og Finland truffet en sådan Ordning, at alle Tvistigheder skal afgøres ad fredelig Vej, og for Norden gælder det altså, at Krig ved gældende Traktater er stemplet som *ulovlig* Afgørelsesmåde. Dette svarer til de faktiske Tilstande. Thi Krig mellem nordiske Stater har der ikke været i over et århundrede, og efter at det har vist sig, at Unionskonflikten mellem Norge og Sverige i 1905, Aalandsstriden mellem Sverige og Finland i 1921 og Grønlandssagen ved Dommen i 1933 har ladet sig løse ad fredelig Vej, må Krig mellem nordiske Stater anses for en Umulighed.

Det er anslået, at der i Begyndelsen af 1929 var ca. 300 Voldgiftstraktater, deriblandt de særlige Voldgiftsbestemmelser i Traktater af andet Indhold, og kun en ringe Del af Traktaterne er fra Tiden før Krigen. Tallet må nu (1933) sættes væsentlig højere, da Voldgiftstanken stadig er i stærk Udvikling.

For en Del af Stormagterne (England, De forenede Stater, Japan og Rusland) er der -endnu Tilbøjelighed til at svække Voldgifts-traktaterne ved Undtagelser, der lader sig fortolke ret vidt (Ære, Uafhængighed og Livsinteresse). Men Traktaternes Antal viser, at Voldgiftsbevægelsen har vundet almindelig Tilslutning, og Retstanken gør stadig Fremskridt ud fra det Synspunkt, der også gælder i mellemfolkelige Forhold, at Tillid avler Tillid. Jo stærkere Forsoningsarbejdet skrider fremad og udsletter de Tanker om Had og Hævn, som Krigen såede i mange Sind, des stærkere bliver de *Freds-bånd*, der knyttes mellem Folkene, og des lettere bliver det for dem at betro *alle* deres Tvistigheder til Voldgift og Ret i Stedet for til Krig og Magt.

Kan en mellemfolkelig Retsordning betegnes som det retshåndhævende Fredsmiddel, fordi den har til Formål at afgøre opståede Stridigheder ad Rettens Vej, så kan man med samme Føje kalde det mellemfolkelige Samarbejde et *krigsforebyggende* Fredsmiddel. Thi gennem et sådant Samarbejde om fælles Interesser på alle Kulturrens Områder skabes der en indbyrdes Forståelse, som ikke blot kan udjævnet mange Modsætninger, men også er af Betydning for den almindelige politiske Udvikling, og ofte muliggør Løsningen af de vanskelige Opgaver, som de politiske Stridigheder kan frembyde.

Et mellemfolkeligt Samarbejde, som det, der nu foregår mellem Nationerne, er først blevet muligt i den nyere Tid. I Oldtiden og Middelalderen eksisterede ingen egentlig Folkeret, og den kunne ikke eksistere, fordi Synspunktet om Ligeberettigelse mellem selvstændige og jævnbyrdige Stater endnu ikke havde udviklet sig. Staterne levede isoleret og kun for egne Interesser. Under de primitive Forhold var der højst Brug for en *national* Økonomi, ikke en *international* Økonomi om Fordeling af Råstoffer og Arbejdskraft og Udjævning af de modstridende Interesser, som Produktion og Omsætning kunne foranledige, og der var derfor heller ikke Brug for folkeretlige Regler til Regulering af mellemfolkelige Forhold.

Først i Løbet af de sidste 400 år har der udviklet sig en egentlig Folkeret i Forbindelse med det Samarbejde mellem Nationer som blev muligt ved Dannelsen af selvstændige og ligeberettigede Stater og nødvendigt som Følge af det voksende Fællesskab i Kultur og økonomiske Interesser (Produktion og Omsætning, Eksport og Import).

Mellemfolkeligt Samarbejde.

Allerede *Kant* pegede i 1795 på de økonomiske Interesser som den bedste Garanti for Freden. Ved den gensidige Egennyttede forener Naturen selv Folk, som Verdensborgerrettens Begreb ikke kunne have sikret mod Voldsomhed og Krig, skriver han« og han fortsætter: Det er *Handelsånden*, som ikke kan bestå sammen med Krigen, og som før eller senere bemægtiger sig ethvert Folk (selv om det ikke er af moralske Grunde, så er Staterne nødte til at fremme den ædle Fred, og hvis Krigen truer med at udbryde, må Staterne søge at afværge den, »ganske som om de med dette Mål for øje levede i et fast Forbund.« (Kant's Werke S. 266). I det århundrede« der ligger mellem Kants Tid og årene forud for Verdenskrigen, har det mellemfolkelige Samarbejde udviklet sig så kraftigt som. aldrig før i Historien. Efter Napoleonskrigene måtte Europa genrejses, og Genrejsningsarbejdet blev fremhjulpet ved en Række tekniske Opfindelser og Fremskridt, der endnu noteres blandt Fredens store Sejre for Kulturen: Det første Dampskib i 1807 (Robert Fulton), det første Damplokomotiv i 1814 (George Stephensen) og Opdagelsen af den elektriske Strøms Indvirkning på Magneten i 1820 (H. C. Ørsted).

Ved sådanne Opfindelser og Fremskridt blev hele Produktionen og Omsætningen omskabt. Den nationale og internationale Trafik undergik en fuldkommen Revolution. Det indbyrdes Kendskab mellem Nationerne uddybedes. Folkene fik øjet op for, at ~e gensidige Interesser ikke blot rummer Modsætninger, men også Enhedsbånd, som kan knytte Nationerne sammen til solidarisk Hævdelse af de store fælles Mål i Menneskehedens og Fredens Navn.

Blandt Staterne har ingen større Interesse i det mellemfolkelige Samarbejde end de mindre Stater, som derigennem får et bedre Erfaringsgrundlag at bygge på, og for en Stat som Danmark, der er et af de europæiske Lande, som har den forholdsmæssigt største Udenrigsomsætning, gælder det yderligere, at alle de vitale Interesser i Landbrug og Industri er afhængige af, at den fredelige Samhandel kan foregå uforstyrret af Krig og Uroligheder. Danmark og de øvrige mindre Stater har derfor også stedse med stor Iver deltaget i det mellemfolkelige Samarbejde på Kongresser og Konferencer,

som i mange år er foregået på næsten alle Kulturens Områder: Landbrug og Industri, Produktion og Handel, i Politik og Administration, Videnskab og praktiske Opgaver af forskellig Art (jfr. min Bog: »Folkeforbundet. Dets Organisation og Virksomhed«, 1925, S. 14 og S. 22).

Ved Verdenskrigen blev hele dette blomstrende og frugtbare mellemfolkelige Samarbejde brat afbrudt. I Krigsårene 1914-18 levede Europa under en Periode af gold Isolation og hadefuld Egennytte, hvis hårde Virkninger endnu føles som et koldt og klamt Greb om Hjerterne.

Følgerne udeblev ikke. De fleste af Europas Stater gik gældbundne og forarmede ud af Krigen. De opsparede Kapitaler blev forbrugte, Nationalindtægterne gik ned. Befolkningens Sparesans og Sparevilje blev ødelagt. Det moralske Ansvar blev slappet. Den økonomiske Selvopholdelsesdrift blev svækket. Selv i de neutrale Lande følte Krigen lammende Hånd meget hårdt, og endnu ofte løfter den sig som en ond Slagskygge og taler om tabte Markeder og spildte Muligheder. .

Betød Krigen for Europa en Tilbagegang, så virkede den til Gengæld som en fremad-drivende Kraft for mange ikke-europæiske Stater: Nordamerikas forenede Stater, de sydamerikanske Stater, Japan, Kina, Indien, Australien og Sydafrika. Før Krigen var mange af disse Stater store Aftagere af europæiske Produkter. Da Samhandelen hørte op, måtte de forsyne sig andet Steds eller bestræbe sig for at blive selvforsynende, og både på det amerikanske og det asiatiske Kontinent opstod der Bevægelser, som kan få varig Betydning for Verdensøkonomien. (Gandhis indiske Ulydighedskampagne). Thi Erfaringen viser, at der skal mange Gange større Anstrengelser til at vinde tabte Markeder tilbage end til at opretholde disse under normal Samhandel.

Efter Genoprettelsen af den politiske Fred blev det under disse Forhold en Hovedopgave at genrejse Staterne økonomisk og påny knytte de Bånd, der før Verdenskrigen forenede Folkene i gensidigt Samarbejde om de fælles Opgaver og Interesser.

Folkeforbundets Fædre så denne Opgave, og i Pagtens Artikel 23 formuleredes derfor et vidt spændende Program for mellemfolkelig kulturelt Samarbejde på en Række upolitiske Områder: Arbejdsvilkår, retfærdig Behandling af Indfødte i Kolonierne, Beskyttelse af Kvinder og Børn, Bekæmpelse af Opium og andre skadelige Bedøvelsesmidler, Forhindring af smitsomme Sygdommes Udbredelse, Arbejde for at sikre og vedligeholde Handelsfrihed og retfærdig Behandling af alle Stater (Forbundsmedlemmer), Tilsyn med Handel med Våben og Ammunition o. s. v.

I Efterkrigstiden var et Arbejde efter disse Retningslinier i høj Grad nødvendigt. I Ly af de Skranker, der under Verdenskrigen havde spærret den frie Samhandel med Nationerne, var der foregået en stærk Udvikling af Beskyttelsestendenserne indenfor en Ræklæ Stater, der ville frigøre sig for Indflydelse og Konkurrence udefra. Følgerne viste sig i mange forskellige Retninger: Skærpet Indvandringslovgivning (den ny amerikanske Kvotalov af 1924), stigende Krav om selvforsyning og Bearbejdelse af Råstoffer hjemme, forhøjede Toldtariffer, voksende Industrialisering af asiatiske Stater (Kina, Indien etc.), der før havde fulgt de primitive Metoder og været afhængige af Europa på en Række Kulturfelter. .

De stigende Toldskranker viste sig navnlig i Nordamerika, Japan, Indien, Australien, Argentina og andre oversøiske Lande, men også i Europa byggedes Toldmurene højere op, ikke mindst i de mange nye Stater, der kæmpede for at skabe en egen national Økonomi, mest muligt uafhængig af Udlandet.

Og for en Verdensdel som Europa må de økonomiske Følger af Krigen mærkes særligt, når ikke blot den største Stat (Rusland) midlertidigt så godt som går helt ud af Økonomien, men mange af de andre Stater deles, nye Stater skiller sig ud (Polen, Estland, Letland, Litauen, Finland, Czekoslovakiet og Jugoslavien), og gamle Stater får nye Grænser (Frankrig, Tyskland, Danmark), medens der samtidig på mange Områder sker en Omlægning af Produktionen (Overgang fra Kul til Olie) og en Forandring i Efterspørgslen efter Varer (Kunstsilke). Og disse Forandringer blev ikke altid til Fordel for Forbrugerne, der tværtimod ofte måtte betale højere Priser og øgede Omkostningerne.

Straks efter Folkeforbundets Oprettelse blev Bestræbelserne rettet mod en Genoptagelse af det mellemfolkelige Samarbejde. Der dannedes nye Organer til at bygge Bro mellem de tidligere Modstandere. Uden dette ville det heller ikke have været muligt at bryde den Isoleringsånd, som så længe havde hindret det økonomiske Samarbejde under Krigen og ville have vedblevet at stå som en Trussel imod den økonomiske Genrejsning, hvis ikke der kom nye Faktorer til, som uhæmmet af Fortiden kunne lægge Grund til en ny Fremtid i fredeligt Samarbejde efter Verdenskrigen.

For det økonomiske Genrejsningsarbejde blev der - efter en indledende Konference i London i August 1919 - udført et grundlæggende Arbejde på den store *Finanskonference i Bryssel* d. 24. September-8. Oktober 1920, hvor for første Gang efter Verdenskrigen en Række Nationer mødtes til Samarbejde på lige Fod, efter at mange af dem for nylig havde stået overfor hverandre som Fjender på Valpladsen. På Konferencen var ialt 39 Stater repræsenteret, deriblandt Tyskland og De forenede Stater og de neutrale Magter. Der vedtoges en Række Resolutioner om de Hovedlinier, der skulle følges i Genrejsningsarbejdet: Tilvejebringelse af Ligevægt på de offentlige Budgetter, Bekæmpelse af Inflationen, Afskaffelse af Statussubsidier, Nedbringelse af de uproduktive Udgifter til Rustninger og Ophævelse af Indskrænkningerne for den frie Omsætning. Disse Resolutioner blev tilstillet de enkelte Landes Regeringer, og i Efterkrigsårenes Bestræbelser for at genrejse den indre Økonomi og Finanserne har Konferencens Arbejde i mange Henseender ydet en god Vejledning for Finansministrene i de forskellige Lande.

Til at varetage de mellemfolkelige Interesser i det økonomiske Genrejsningsarbejde er der i Folkeforbundets Sekretariat en særlig Afdeling, og allerede på den første Forsamling (1920) blev det besluttet at vælge et særligt Organ til at virke som Rådgiver i økonomiske og finansielle Forhold. Folkeforbundets tekniske Organisationer er gentagne Gange blevet udvidede, og de samler nu en Sagkundskab og Indsigt fra alle Lande, som har udført et stort Arbejde for Verdens Genrejsning og Genoptagelse af det mellemfolkelige Samarbejde.

Af andre almindelige Konferencer til Drøftelse af mellemfolkelige Forhold af særlig økonomisk Betydning for Verdens økonomiske Genoprejsning må først og fremmest

nævnes: Den store økonomiske Konference 4. Maj 1927, den internationale Konference om Afskaffelse af Ind- og Udførselsforbud (Handelskonferencen) 17. Oktober-8. November

1927 og den diplomatiske Konference om ensartede Grundregler for økonomisk Statistik - 14. December 1928 samt den økonomiske Verdenskonference i London af 12. Juni 1933.

På sådanne Konferencer af faglige Delegerede fra de deltagende Stater - de fleste Medlemmer af Folkeforbundet og de vigtigste Ikke-Medlemmer - er der foregået en indgående Forhandling om vigtige Spørgsmål af Betydning for den almindelige Verdensøkonomi, og i de forløbne år er der af Folkeforbundet indkaldt Konferencer om en Række andre upolitiske Forhold af almen kulturel Betydning, og Forbundet har udnævnt tekniske Organer og Udvalg til at udføre det mægtige Undersøgelles- og Oplysningsarbejde, som kræves ved Behandlingen af mellemfolkelige Spørgsmål.

Med Hensyn til Folkeforbundets Arbejde for Staternes Genrejsning efter Verdenskrigen og Genoptagelse af det mellemfolkelige Samarbejde, skal anføres følgende Resultater fra en Række forskellige upolitiske Områder af finansiel, økonomisk, trafikal, sanitær, social og åndelig Art:

1. *Finansiel* Medvirken har Folkeforbundet ydet til Genrejsningen af Lande, der var så svage i finansiel og økonomisk Henseende, at de ikke kunne arbejde sig op ved egne Kræfter. I Følge en Opgørelse fra Efteråret 1927 var der indtil da under Folkeforbundets Auspicier optaget internationale Genrejsningslån til ialt 70 Millioner Pd. Sterling eller 1260 Mill. Kr., der fordeler sig således:

Lån til Østrig	650 Mill. Guldkroner
” Ungarn	250 ”
” Fristaden Danzig	1,6 - Pd. Sterling
” Til Bosættelse af græske Flygtninge i Grækenland ..	10 ”
” Til Bosættelse af bulgarske Flygtninge i Bulgarien	2,25 ”
” Lån til Estland	1,35 ”

Disse Lån har bidraget til at bringe de pågældende Lande på Fode efter Krigen, men under Indflydelse af den store økonomiske Verdenskrise i årene fra 1930-31 kom en stor Del europæiske Stater atter i finansielle Vanskeligheder, som de ikke selv kunne klare, og i første Halvdel af 1932 skete der derfor på ny Henvendelse til Folkeforbundet om finansiel Hjælp, bl. a. fra Grækenland, Bulgarien Jugoslavien og Donaulandene.

2. *Økonomisk* Medvirken ved Udarbejdelse af en Række Konventioner og Forslag af international Betydning er der sket i en Række Tilfælde: Konvention af 3. November 1923 om Simplificering af Toldformaliteter, Protokol om Indførelse af Voldgiftsbestemmelser i Handelskontrakter (1923), Konvention af 6. Juni 1930 om en Verdensveksleret, der blev Resultatet af 65 års Arbejde for en international Veksellovgivning, og Konvention af 19. Marts 1931 om en ensartet Checklov²⁵), Regler om Beskyttelse af udenlandsk Køber mod at få værdiløse Varer, Regler om falske Tolddeklarationer, il-

²⁵ I Henhold til Konventionen har Danmark vedtaget nye Love om Veksler og Checks af 22/3 1932.

loyal Konkurrence, Falskmøntneri, Dobbeltbeskatning og Skatteflugt, jfr. de foran, S. 25-26. anførte Konventioner.

3. Til Fremme af *international Samfærdsel og Transit* er der udarbejdet nye Regler om Jernbanetraffic, Havne- og Søfartsforhold, herunder Afmærkning og Belysning af Kyster, ensartede Regler om Skibsmål, Behandlingen af Kaptajn og Mandskab i Havnene, Transport til Vands, til Søs og i Luften, kombineret Transport pr. Jernbane og Skib, Jernbane og Automobil, Jernbane og Luftvej, Regler om Paslættelser, Telegrafi og Radio.

4. Vedrørende *Sundhedsvæsenet* er der udført et stort Arbejde for Bekæmpelsen af epidemiske Sygdomme, navnlig i oversøiske Egne: I Singapore er der oprettet et epidemiologisk Efterretningskontor, der modtager ugentlige Meddelelser om Sundhedsforholdene i ca. 140 Havnebyer i Asien, Australien og Afrika, og videresender disse Meddelelser til Oplysning og Advarsel for Søfarende og Rejsende. Der er af Folkeforbundets særlige Sundhedsorganisation arrangeret Studierejser for Læger og Hospitalfolk, og der er truffet en Række Forholdsregler til Bekæmpelse af Sumpfeber, Sovesyge, Kræft, Tuberkulose, Børnedødelighed, Hundegalskab, Opium og andre skadelige Bedøvelsesmidler.

5. Af *sociale og humane* Foranstaltninger fremhæves: Bekæmpelse af Handel med Kvinder og Børn (hvid Slavehandel, Konvention af 1921), Beskyttelse af Artister og unge Kvinder, der søger Virksomhed i Udlandet, Slaveri, den danske Frk. Karen Jepsens Arbejde i Syrien 1922-27 for at redde Kvinder og Børn i den nære Orient (Optagelseshjemmet i Aleppo), Fridtjof Nansens Arbejde som Folkekommisær for Hjemsendelse af Krigsfanger og russiske og armenske Flygtninge.

6. Til Genoptage[se og Videreførelse af det *åndelige Samarbejde* er der nedsat et særligt Udvalg for åndeligt Samarbejde med nationale Afdelinger i 32 Lande, deriblandt Danmark. Herigennem har Folkeforbundet ydet Hjælp til nødstedte åndsarbejdere, f. Eks. i Østrig og Ungarn, og der er iværksat en international Samvirken mellem Universiteter, Biblioteker, arkæologiske Forskere, Kunst og Videnskab. Endelig er der foretaget en Række Undersøgelser om Beskyttelse af videnskabelig Ejendomsret, Forfatterret, Universitetstitler og Grader o. s. v.

7. Gennem den internationale Arbejdsorganisation, der er en særlig selvstændig Afdeling af Folkeforbundet, er der foretaget Undersøgelse af de sociale Forhold Verden over, derunder også Ind- og Udvandringsforhold og de Indfødtes Arbejdsvilkår i Mandatområderne, og der er vedtaget en Række Konventioner og Forslag, som derefter er tilstillet de enkelte Lande, hvor de har haft stor Betydning for hele den sociale Lovgivning.

Hele dette mellemfolkelige Samarbejde om almindelige kulturelle Forhold har Betydning ikke blot i sig selv, men også til Fremme af Forståelsen mellem Folkene, hvorved det endvidere bliver et godt Middel til Udjævning af politiske Modsætninger og Konflikter. Thi gennem Samarbejde lærer Folkene hverandre

at kende, og den Forståelse, som derved skabes, formår i mange Tilfælde at sprede den Mistillid og Uvilje, som ellers let kunne udvikle sig til Konflikter og fremkalde Krigsfare. Det mellemfolkelige Samarbejde er derfor et Fredsmiddel af meget stor *forebyggende* Betydning og er derfor en vigtig Faktor i Folkenes Liv til Fremme af det store Mål om Afskaffelsen af Krig som Middel til Afgørelse af mellemfolkelige Stridigheder.

Oplysning om mellemfolkelige Forhold.

Et fredsopdragende Middel af stor Betydning er det almindelige Oplysningsarbejde, og ligesom de private Fredsorganisationer lægger Falkeforbundet stor Vægt på Oplysning og Offentlighed. Dette er lige så naturligt som nødvendigt. Thi skal Fredens Idealer sejre over Krigen, må der skabes en ny offentlig Verdensmening, og det kan kun ske ved at overbevise Folkene om, 'at Krigen ikke er et nødvendigt Onde, idet der gives fredelige Afgørelsesmidler for internationale Stridigheder, som det er bedre og værdigere at benytte end Krig.

Hele Folkeforbundets Arbejde foregår under udstrakt Appel til Offentligheden. Ikke blot Forsamlingens og Rådets Møder er som Regel offentlige, men også Forsamlingerne i Udvalgene er tilgængelige for Offentligheden, undtagen når det drejer sig om Spørgsmål, som i Følge Sagens Natur ikke egner sig til offentlig Behandling (Forhandlinger af fortrolig Karakter, personlige Udnævnelser osv.). Pressen som Offentlighedens Repræsentanter følger derfor også med stigende Interesse Falkeforbundets Virksomhed: Mens den første Forsamling (1920) kun overværedes af Journalister fra 167 Aviser og 3 Bureauer, var Antallet ved 7. Forsamling (1926) nået op til henholdsvis 333 og 28.

Et almindeligt Oplysningsarbejde om Folkeforbundets Virksomhed er imidlertid ikke nok. Skal Krigsånden overvindes, må der tages særlig Sigte på Fredens Mål og Midler. Ligesom det i gamle Dage blev sagt: Vil Du Freden, da bered Krigen!, må det i Nutiden hedde: Vil Du Fred, da bered Freden! Det er en Opgave, der må tages op, og den er ikke håbløs. Blot en Brøkdel af det, der nu gives ud for at ruste til Krig, blev anvendt til at sikre Freden, behøvede der ikke at hengå det ene Slægtled efter det andet, før Krigen var helt banlyst som Middel i internationale Stridigheder.

Hvorledes skal Freden forberedes?

Først og fremmest skal det fastslås for Alverden, at Krigen ikke er en uafvendelig Skæbne, der skyldes *guddommelig Oprindelse* og er at betragte som et Led i den kristne Verdensorden. Denne Betragtning har før været almindelig også udenfor Præsterne Kreds, jfr. den gamle General hos Bertha von Suttner i: »Ned med Våbnene«: »Krigen er fra Gud - Hærskarernes Herre - se den hellige Skrift²⁶«. Men Kirken har et særligt stort Ansvar, fordi dens Mænd gennem Tiderne har forsvaret denne Anskuelse og udbredt den i Kristendommens Navn.

Nu efter Verdenskrigen er der dog endelig nogle Præster, som har rystet Ansvaret fra sig ved at danne et internationalt Forbund .af antimilitaristiske Præster, stiftet på

²⁶ <http://www.fredsakademiet.dk/library/suttner/index.htm>

et Møde i Amsterdam August 1928. Denne Bevægelse har også Tilslutning blandt danske Præster, og i den bekendte Adresse, som 19 københavnske Præster udsendte i 1928, fastsloges det med stor Styrke, at »al Krig, også den såkaldte Forsvarskrig, er i absolut Modstrid med Kristendommens Grundtanker. således som de er åbenbaret i Jesui Kristi Evangelium«.

De 19 Præster krævede Afrustning som den sikreste Vej til at komme bort fra Kri-gen og nå til Fred og Forståelse mellem Nationerne. Det lykkedes at samle 136 Præ-ster om denne Adresse. Noget stort Tal var dette vel ikke, men dog en lovende Begyn-delse, og det må være en Trøst, at alle gode Tanker er begyndt småt og har vokset sig store i Kampen mod Uretten.

Blot ved at kaste et flygtigt Blik på Historien, vil man se, at Krigen aldeles ikke er et Udslag af guddommelig uafvendelig Vilje, men slet og ret et Udslag af menneskelig Vilje, og at den derfor er Tidens Forandring Underkastet ligesom alle andre menne-skelige Forhold. Der ligger en lang Udvikling fra Urtidens og de primitive Samfunds Kampe af alle imod alle til Dannelsen af Familie, Slægt, Stamme, Klan, Nationalsta-ter, Statsforbund og Folkeforbund, og indenfor de enkelte Stater kender Retshistorien lange Perioder, hvor der ikke var Statsmyndigheder og Domstole til at håndhæve Retten, men Beskyttelse af Liv og Ejendom måtte overlades til Borgerne selv. Selv-tægt, Tvekamp, Blodhævn og Fejde blev under disse Forhold betragtet som lovhjemlet Retshåndhævelse. Med. Dannelsen af et ordnet Retsvæsen har Staten overtaget Rets-håndhævelsen, og i Retsstaten er de gamle Former for privat Retshåndhævelse afskaf-fet som uforenelige med en civiliseret Samfundsorden, ganske som Hekseprocesser, Tortur, Slaveri, Kannibalisme og Menneskeofre, der ikke blot har været anset for lov-lige, men som Udslag af en hellig Pligt overfor Guderne. Hvis nogen på den Tid, da privat Retshåndhævelse var almindelig lovhjemlet, ville have påstået, at der skulle komme en Tid, da dette ikke var lovligt og da Staterne overtog al Retshåndhævelse, og Krig kun var tilladt mellem Stater, ville Påstanden være blevet stemplet som Utopi - ganske på samme Måde som Krigens Afskaffelse nu bliver stemplet som et utopisk Formål.

Set i Lyset af Retsudviklingen indenfor de enkelte Stater er det derfor ikke fanta-stisk at tro, at der skal komme en Tid, hvor Krig heller ikke er lovlig mellem Stater, men afskaffet som uforenelig med civiliserede Omgangsformer.

Dernæst skal Freden forberedes gennem en *ædruelig Historieundervisning*. Den, der benytter Historien til at liste Had og Hævn til andre Nationer ind i Ungdommens Sind, gør sig skyldig i ansvarsløs Gerning, der i Virkeligheden er en national Forbry-delse. Han begår en Dødssynd, som der ingen Bod gives for. At prædike Revanche og udpege en bestemt Nation som Arvefjende, er at udså en ond Sæd, som aldrig kan bære gode Frugter. I Stedet for at forkynde national Splittelse kræver Nutiden Op-lysning om det omfattende Interessesfællesskab, som i vore Dage binder Nationerne sammen i langt stærkere Grad end tidligere.

Under Nutidens Samfundsforhold er alle Stater afhængige af hverandre, og ingen kan i Længden holde sig for sig selv i ophøjet Isolation. Produktion, Omsætning, For-delning af Arbejdskraft og Råmaterialer er internationale Anliggender, og nye Opfindel-

ser og Opdagelser og tekniske Fremskridt er Sejre for hele Menneskeheden og ikke de enkelte Nationers Sag. Folkeforbundet bygger på dette Synspunkt, og efterhånden som dette vinder Tilslutning, vil det erkendes, at internationalt Anarki er lige så urimeligt som lovløse Tilstande indenfor de enkelte Stater.

I en ædruelig Historieundervisning skal Kendsgerningerne ikke forties. Har Krigshistorien Helte, skal de ikke berøves den Glorie, de har Krav på, men Fredens Helte må ikke stilles i Skygge, og nu om Stunder, da Krigen har udviklet sig til et Spørgsmål om Teknik og materiel Udholdenhed, frembyder Krigen ikke større Lejlighed til Heltebedrifler end Fredens Gerning til Lands, til Vands og i Luften (Radio, Luftsejlad osv.). Den første Atlanterhavsflyver er i vore Dage en Fredshelt for hele Verden, som i Popularitet ikke står tilbage for de største Feltherrers.

Vil nogen påberåbe sig de Fremskridt, Krigens Teknik kan opvise også for det civile Liv, må det siges, at der næppe kan påpeges et civilisatorisk Fremskridt, som ikke vil kunne nås under Fredsforhold. og vil man hævde, at Krig har fremskyndet Løsningen af Opgaver, som ville komme senere under Fredsforhold, så må der spørges, om et sådant Fremskridt kan opvejes af alle de Ulykker, Krigen fører med sig i Form af åndelig og legemlig Svækkelse for hele Menneskeheden, social Elendighed, kulturel- og økonomisk Tilbagegang, umenneskelig Grusomhed, Ødelæggelse af Ungdommen og umådelige åndelige og materielle Værdier.

Som en Illustration af det Spild af Værdier, Krigen har medført, skal det anføres, at det er regnet ud, at for de Penge, Verdenskrigen har kostet, kunne Fattigdommen holdes borte fra Europa i 100 år.

Navnlig gælder det om, at den *almindelige Opdragelse i Hjem og Skole* foregår i den ny Tids ånd, så der skabes Tro på de internationale Idealer om Fred og Retfærdighed og Tillid til Stridighedens Afgørelse ad Rettens Vej. I Stedet for den enøjede Nationalisme og den snæversynede Chauvinisme, som har fremkaldt så mange Krige og Ulykker, må det indprentes Ungdommen, at de internationale Idealer og Opgaver aldeles ikke står i Modstrid til de nationale) men at de tværtimod forudsætter og udfylder hverandre. En Stat uden nationale Idealer og Værdier har ingen Betydning i det internationale Samarbejde, hvorigennem der tilføres det nationale en Sum af Erfaringer, som aldrig eller kun med Møje kunne indhøstes af en Stat, der kun ville lære af egne Erfaringer.

Hvis der ikke er Vilje til Fred, er det formålsløst at arbejde for militær, politisk og økonomisk Afrustning. *Sindenes Afrustning* for Had og Hævn overfor andre Nationer er derfor det første og store Bud i Fredens Lov. Er dette gennemført, kommer alt andet af sig selv.

At det kan nytte at arbejde for at skabe en ny offentlig Mening om internationale Spørgsmål, viser Tysklands Eksempel. Før Verdenskrigen var Tyskland Modstander af Voldgift, og under de mange Voldgiftsforhandlinger i årene 1903-10 lød det stadig fra tysk Side, at i Politik gælder Magt for Ret. Efter Verdenskrigen er Tyskland blevet en af de ivrigste Forkæmpere for Voldgift og Mindretallets Ret. Det har anerkendt den ny faste Domstol i Retstvister, og ved Indmeldelse i Folkeforbundet og Tiltrædelse

af Locarno-Traktaterne har det sluttet sig til den Betragtning, at Retsafgørelser og ikke Magt og Krig skal være Grundlaget for den mellemfolkelige Politik.

Som et sidste Argument for Krigens Nødvendighed henvises der undertiden til Nationens Ære. Det siges, at Statens Værdighed kræver Krig som en sidste Udvej til Løsningen af de vigtigste Livsspørgsmål. Denne Betragtning ligger bag ved de ofte gentagne Bestemmelser i Voldgiftstraktater om, at Spørgsmål, der berører en Stats Ære, Uafhængighed og Livsinteresser undtages fra Voldgift, en Undtagelse, der er så vid og almindeligt, at ethvert Forhold kan komme ind derunder, og en Traktat med dette Forbehold altså er værdiløs.

Et sådant Forsvar for Krigens Nødvendighed er imidlertid ikke holdbart. Som før' omtalt indgås der nu flere og flere ubetingede Voldgiftstraktater, hvor alle Strids-spørgsmål henvises til Afgørelser ved fredelige Midler, også Sager om Ære, Uafhængighed og Livsinteresser, og i de forløbne år er der sket en meget kendelig Forandring af Begrebet »Ære«, hvad enten det drejer sig om personlig Ære eller Nationernes Ære.

Den gamle General hos Bertha von Suttner (»Ned med Våbnene«, S. 101) er Talsmand for Fortidens Æresbegreb. Han er Modstander af Voldgift. Der gives Ting, som kun kan udfægtes, siger han. To Adelsmænd, der har fornærmet hinanden, vil ikke bringe deres Sag for Retten. De krydser Klinger og afgør Trætten på den Måde! Nu om Stunder lyder en sådan Betragtning fra 1872 som en Røst fra Graven. Ingen Stat, som af fri suveræn Vilje har sluttet en ubetinget Voldgiftstraktat, lider af den Grund Skade på sin nationale Ære (de nordiske Stater), og ingen Stat, som uden traktatmæssig Forpligtelse lægger Afgørelsen af en Sag i Folkeforbundets Hænder, bliver af den Grund betragtet som mindre værdig end den Stat, der truer med Krig (Bulgarien i den græsk-bulgarske Konflikt i 1925). Tværtimod er der i vore Dage en stedse voksende of-fentlig Mening for, at en Stat, der modsætter sig en retslig Løsning af en Sag og tager sin Tilflugt til Krig, gør sig skyldig i en Handling, der er civiliserede Nationer uværdig og derfor nedsætter en Stats Ære og moralske Anseelse. Krigens slette Virkninger må-les ikke ved det, der skete på Valpladserne. Den moralske Ødelæggelse, som øver sin Indflydelse på mere end den Generation, der oplevede Krigen, er et langt større Onde end selve Krigen. Krigen har skabt flere onde Mennesker end Tallet på alle dem, der blev derude på Valpladsen.

Tiden og Tankerne må derfor fries for Krigens falske Idealer om Æren, og det må hamres ind i den offentlige Bevidsthed, at Æressager 'kun kan afgøres på værdig Måde ved Lov og Dom og ikke må overlades til Krigens blinde og brutale Tilfælde. En »Ære«, der kræver Millioner af uskyldiges Blod og ofrer »Menneskemateriale« som andet Krigsmateriel, er efter Verdenskrigen uden Glans og Glorie. Krigens Valpladser står ikke for Efterkrigens Slægter som en »Ærens Mark«, men som en Sump, der dri-ver af Blod og Død.

Anden udgave, genudgivet af Det danske Fredsakademi, januar 2008.

Indscannet af Holger Terp som dokumentation af fredsbevægelsernes historie.

Teksten er lettere moderniseret og det samme er noteapparatet. Enkelte skred i sideombrudningen. Ord med mellemrum mellem bogstaverne er sammentrukket og sat i kursiv.

Faktanoter med små numre ved Holger Terp